

Євгенія Дуліба,

доктор юридичних наук, доцент,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-
гуманітарний
університет імені академіка Степана
Дем'янчука»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>

Олег Мельник,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Академії праці, соціальних відносин і туризму
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7626-8079>

Анна Зленко,

старший викладач кафедри
конституційного, адміністративного та
фінансового права Академії праці, соціальних
відносин і туризму

ORCID: <https://orcid.org/000-0002-2161-4023>

Наталія Дураєва,

старший викладач кафедри
конституційного, адміністративного та
фінансового права Академії праці, соціальних
відносин і туризму

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1537-1846>

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЯГНЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ПРО- ЦЕСІВ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

У статті досліджено актуальні проблеми України у сфері захисту та охорони навколишнього природного середовища при реалізації Цілей сталого розвитку України. Окреслено сучасний стан природокористування в Україні. Визначено причини, що призвели до виникнення екологічних проблем і до задовільного стану реалізації державної екологічної політики. Обґрунтовано доцільність вжиття заходів для покращення публічного адміністрування у сфері навколишнього природного середовища, а також заходи для покращення формування та реалізації державної екологічної політики України.

Ключові слова: навколишнє природне середовище, публічне адміністрування, державна екологічна політика, природні ресурси, природокористування.

Бібл.: 15.

Дуліба Е., Мельник О., Зленко А., Дураєва Н.

Цели устойчивого развития Украины и природопользования: актуальные проблемы достижения сбалансированности процессов использования и воссоздания природных ресурсов

В статье исследованы актуальные проблемы Украины в сфере защиты и охраны окружающей среды при реализации Целей устойчивого развития Украины. Определено современное состояние природопользования в Украине. Выявлены причины, которые привели к возникновению экологических проблем и к удовлетворительному состоянию реализации государственной экологической политики. Обоснована целесообразность принятия мер для улучшения публичного администрирования в сфере окружающей среды, а также меры по улучшению формирования и реализации государственной экологической политики Украины.

Ключевые слова: окружающая природная среда, публичное администрирование, государственная экологическая политика, природные ресурсы, природопользование.

Duliba Ye., Melnyk O., Zlenko A., Duraeva N.

Objectives of sustainable development of Ukraine and nature management: actual problems of achieving balancing processes of use and reproduction of natural resources

The article investigates the relevant problems of Ukraine in the field of protection and protection of the environment when implementing the goals of sustainable development of Ukraine.

The current state of nature management in Ukraine is outlined. It is noted that Ukraine belongs to a group of countries with complex environmental problems.

The reasons that led to the emergence of environmental problems and to a satisfactory state of implementation of state environmental policy: the subordination of environmental priorities of economic expediency; the predominance of resource and energy-intensive industries in the structure of the economy, mostly negative environmental impact, which is significantly increased due to the non-regulatory legislation when moving to market conditions; physical and moral demolition of fixed assets in all branches of the national economy; ineffective system of public administration in the field of environmental protection and regulation of the use of natural resources, unsatisfactory level of compliance with environmental legislation and environmental rights and duties of citizens; unsatisfactory control over the observance of environmental legislation and the disadvantage of the inevitability of responsibility for its violation; insufficient funding from state and local budgets of environmental measures, financing of such measures for residual principle.

It is noted that the key to the effective sustainable development of Ukraine should be the formation of effective state environmental policy and its implementation. It is necessary to reform the normative principles of public administration in the field of natural resources.

Keywords: environment, public administration, state ecological policies, natural resources, nature management.

Постановка проблеми. Проблеми сталого розвитку та охорони навколишнього середовища ставлять перед людством безпрецедентний за масштабами та складністю виклик. Актуальні проблеми екосистеми були добре інтегровані в цілі розвитку тисячоліття ООН, в яких встановлені основні напрями для захисту нашої планети, що мають фундаментальне значення для добробуту людини. Приєднавшись до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, Україна адаптувала 17 глобальних цілей з урахуванням специфіки національного розвитку.

Екологічна рівновага та досягнення стійкого розвитку захисту навколишнього середовища стала невід'ємною частиною державної політики України. Водночас у процесі впровадження та реалізації глобальних цілей, Україна стикнулася з рядом проблем, пов'язаних з раціональним природокористуванням та балансуванням цінностей природи з соціально-економічним розвитком держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні чимало вчених займалися дослідженням окремих аспектів захисту та охорони навколишнього природного середовища. Зокрема, слід відмінити праці М.М. Сливки «Взаємодія суб'єктів охорони навколишнього природного середовища (адміністративно-правовий аспект)» [1], Ю.О. Легези «Адміністративно-правові засади публічного управління у сфері використання природних ресурсів» [2], А.С. Євстігнеєва «Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки у сфері спеціального природокористування в Україні» [3], Л.Є. Хижні «Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень у сфері захисту довкілля в Україні» [4], В.І. Теремецького «Охорона навколишнього природного середовища в Україні: проблеми законодавчого забезпечення» [5]. Водночас, незважаючи на численні наукові розробки, проведені науковцями, потребує додаткової уваги розгляд актуальних проблем впровадження Цілей сталого розвитку України в частині забезпечення екологічної безпеки та збереження природних ресурсів.

Мета статті – розглянути актуальні проблеми досягнення збалансованості процесів використання та відтворення природних ресурсів під час виконання Цілей сталого розвитку України та визначити перспективи удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Життєво необхідною умовою існування людини є наявність безпечної довкілля як сукупності природних та антропогенних об'єктів, умов та факторів, які її оточують [6, с. 630]. Одним із конституційних обов'язків держави є забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу [7].

Незважаючи на достатньо розвинене адміністративно-правове регулювання сфери природокористування (йдеться про Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», «Про оцінку впливу на довкілля»,

«Про екологічний аудит», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», Кодекс України про надра, Водний кодекс України, Лісовий кодекс України), варто констатувати той факт, що Україна належить до групи країн зі складними проблемами довкілля. У зв'язку з антропогенним навантаженням близько 70 % поверхневих вод і значна частка запасів ґрунтових вод в Україні втратили своє значення як джерело питного водопостачання. Близько 4 млн тонн забруднюючих речовин щорічно викидається у повітряний басейн. Спостерігаються численні викиди парникових газів, скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, невирішене питання поводження з відходами. Існуюча практика землекористування спричиняє погіршення стану земель, а виснажливе використання земельних, лісових і водних ресурсів призводить до незворотних втрат екосистемного та біологічного різноманіття. Частка природно-заповідних територій (6,6 % від загальної площі країни) є недостатньою для запобігання таким втратам. Забруднення й засмічення морського середовища та прибережних зон, незбалансоване використання морських ресурсів і відсутність інтегрованого управління природокористуванням залишаються ключовими факторами, що визначають незадовільний стан довкілля Чорного та Азовського морів [8].

До того ж, до екологічних проблем, що існують в Україні, слід віднести: зміну клімату, забруднення атмосферного повітря, деградація та забруднення ґрунтів, проблеми, пов'язані з експлуатацією надр, збереження біорізноманіття, поводження з відходами.

Першопричинами екологічних проблем України є:

1) підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності; неврахування наслідків для довкілля у законодавчих та нормативно-правових актах, зокрема у рішеннях Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади;

2) переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки з переважно негативним впливом на довкілля, що значно посилюється через неврегульованість законодавства при переході до ринкових умов господарювання;

3) фізичне та моральне зношення основних фондів у всіх галузях національної економіки;

4) неефективна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, зокрема неузгодженість дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, незадовільний стан системи державного моніторингу навколишнього природного середовища;

5) низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку, недосконалість системи екологічної освіти та просвіти;

6) незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян;

7) незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та забезпечення невідворотності відповідальності за його порушення;

8) недостатнє фінансування з державного та місцевих бюджетів природоохоронних заходів, фінансування таких заходів за залишковим принципом [9].

Приєднавшись до глобальних цілей тисячоліття до 2030 року, Україна почала вживати заходи щодо покращення екологічної ситуації та досягнення збалансованості процесів використання та відтворення природних ресурсів. Аналіз цих цілей дає можливість зробити висновок, що майже третина цілей розвитку тисячоліття пов'язані з навколишнім природним середовищем, зокрема: забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; життя невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку; захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню; раціональне лісокористування; боротьба з опустелюванням; припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття [10].

Цілі сталого розвитку чітко визначають тісні зв'язки між економікою, суспільством і навколишнім природним середовищем. Економічне зростання кожної держави неминуче призводить до збільшення використання природних ресурсів та відходів споживання та збільшує антропогенне навантаження на навколишнє середовище. Процеси глобалізації та соціальної трансформації збільшили пріоритет охорони навколишнього середовища, бажання досягти екологічного балансу та забезпечення сталого розвитку [11].

Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, нехтуванням екологічних програм розвитку, екологічних нормативів, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку.

Підпорядкування екологічних пріоритетів до економічної доцільності, нездатність враховувати у законодавчих та регуляторних актах впливу на навколишнє природне середовище, неефективне публічне адміністрування у сфері охорони навколишнього середовища, недостатнє фінансування державними та місцевими бюджетами екологічних заходів призвело до збільшення техногенного навантаження на екологічну систему, до поступового руйнування навколишнього природного середовища.

Сьогодні збереження природного середовища життєдіяльності населення, забезпечення екологічно збалансованого природокористування; охорона природних ресурсів та природних комплексів і систем: атмосферного повітря, вод, земель і ґрунтів, лісів, надр, біологічного та ландшафтного різноманіття і екологічна безпека є основними умовами сталого розвитку України.

Збалансоване природокористування повинно ґрунтуватись на засадах сталого розвитку, тобто такого функціонування господарського комплексу країни, за якого одночасно задовольняються зростаючі матеріальні і духовні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне та раціональне використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для здоров'я людини. Природокористування може бути екологічно збалансованим та сталим за умови його екологічної безпечності, тобто відсутності порушень при його здійсненні екологічної безпеки як стану довкілля та суб'єктивного права фізичної особи [3].

З огляду на неможливість природним шляхом подолати вплив промислового забруднення поверхневих і підземних вод, атмосфери, виснаження природних ресурсів, що становить реальну загрозу національній безпеці, основною причиною критичного стану навколишнього природного середовища є низький рівень реалізації екологічної державної політики в Україні, відсутність реального впливу громадянського суспільства на прийняття екологічно значущих рішень призводить до екологічного правового нігілізму, а також дискредитації та фактичного руйнування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища лобістами великого промислового і аграрного бізнесу [12].

Розуміння важливості відповідального споживання та виробництва в країні вимагає розробка та реалізація здорової екологічної політики та прийняття заходів щодо забезпечення хорошого управління з достатнім фінансуванням діяльності охорони навколишнього середовища. Сьогодні залишається актуальним досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем. Втім збереження означає не лише використання природних ресурсів без шкоди, тобто припинення виснажливого використання природних ресурсів (зокрема, земельних, лісових, водних ресурсів, надр), але й розвиток природних ресурсів для майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Важливість гарантування сталого розвитку як необхідної умови забезпечення екологічної безпеки визначено Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [13] та Стратегією національної безпеки України [14].

В Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року основними засадами державної екологічної політики визначено: збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища; досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), які були затверджені на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку у 2015 році; сприяння збалансованому (сталому) розвитку шляхом досягнення збалансованості складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), орієнтування на пріоритети збалансованого (сталого) розвитку; інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку та у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля; міжсекторальне партнерство та залучення заінтересованих сторін; запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, а також комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища; забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження; забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства; застосування принципів перестороги, превентивності (запобігання), пріоритетності усунення джерел шкоди довкіллю, «забруднювач платить»; відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за доступність, своєчасність і достовірність

екологічної інформації; стимулювання державою вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють скорочення викидів парникових газів, зниження показників енерго- та ресурсоемності, модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, зокрема вдосконалення системи екологічного податку за забруднення довкілля та платежів за використання природних ресурсів; упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища [9].

Водночас аналіз стану реалізації положень цієї стратегії, а також положень Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [13], Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року [15], в яких йшлося про заходи щодо збереження навколишнього природного середовища, демонструє лише незадовільний стан впровадження положень цих стратегій, оскільки багато положень цих нормативно-правових актів залишаються декларативними, не існує актуальних планів їх реалізації, механізмів впровадження, що призводить до неналежності реалізації. На нашу думку, основною проблемою практичної реалізації стратегії сталого розвитку в Україні є недостатнє розуміння механізмів її впровадження.

Вважаємо, що запорукою ефективного сталого розвитку України має стати формування дієвої державної екологічної політики та її впровадження. Слід реформувати нормативні засади публічного адміністрування у сфері використання природних ресурсів. Такі реформи повинні бути спрямовані на усунення дублювання погоджувальних повноважень органів публічного адміністрування на обласному та національному рівнях шляхом внесення відповідних змін до законодавства, що визначає адміністративно-правовий статус органів державної влади та органів місцевого самоврядування; впровадження дієвої системи громадського обговорення законопроектів у сфері використання природних ресурсів у випадку зміни цільового призначення земельної ділянки, а також у разі розташування об'єктів утилізації відходів, будівництва об'єктів хімічної промисловості тощо; внесення змін і доповнень до розділу 8 «Екологічний податок» Податкового кодексу України для екологічного стимулювання раціонального використання та збереження природних ресурсів, розширення можливостей кредитної та фінансової підтримки і допомоги суб'єктам господарювання у реалізації заходів з раціонального використання природних ресурсів через цільові спеціальні фонди бюджету, а також щодо перерозподілу податкових платежів між бюджетами національного, регіональних та місцевих рівнів; перегляд санкцій, встановлених за вчинення адміністративних правопорушень у сфері використання природних ресурсів, зокрема посилення відповідальності за перевищення встановлених спеціальними дозволами (ліцензіями) лімітів на використання природних ресурсів з метою стимулювання суб'єктів господарювання до застосування новітніх екологічних технологій виробництва; внесення змін до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» щодо визначення механізму відповідальності держави за погіршення якості природних ресурсів, розробки і прийняття дієвої програми поведінки з твердими відходами, розробки довгострокової програми з охорони та раціонального використання природних ресурсів [1, с. 23; 2, с. 134].

Висновки. Забезпечення сталого розвитку держави неможливе без збереження її природних ресурсів. Спираючись на Цілі розвитку тисячоліття, Україна і надалі має вживати заходів для досягнення збалансованості процесів використання та відтворення природних ресурсів, збалансованості цінностей природи з розвитком держави. Пріоритетним завданням для України і надалі залишається формування дієвої державної екологічної політики та її впровадження, забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Сливка М.М. Взаємодія суб'єктів охорони навколишнього природного середовища (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2018. 214 с.
2. Легеза Ю.О. Адміністративно-правові засади публічного управління у сфері використання природних ресурсів: автореф. ... дис. доктора юридичних наук: 12.00.07. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2018. 34 с.
3. Євстігнєєв А.С. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки у сфері спеціального природокористування в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06. Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України, 2019. 435 с.

4. Хижня Л.Є. Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень у сфері захисту довкілля в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020. 26 с.
5. Теремецький В.І. Охорона навколишнього природного середовища в Україні: проблеми законодавчого забезпечення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 210–218.
6. Довкілля. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998. Т. 2: Д–Й. 1999. 744 с.
7. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.01.2021).
8. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%A6%D0%A1%D0%A0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202017%20ukr.pdf (дата звернення: 12.01.2021).
9. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-VIII#Text> (дата звернення: 12.01.2021).
10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 09.01.2021).
11. Kurylo, V., Duliba, Y., Kurylo, I., & Mushenok, V. (2020). Fiscal Policy Measures of Air Protection: Ukrainian Realities and the EU Experience. *European Journal of Sustainable Development*, 9(2), 315. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p315>
12. Про схвалення Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 № 616-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.01.2021).
13. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 12.01.2021).
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 16.01.2021).
15. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України; Стратегія від 21.12.2010 № 2818-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text> (дата звернення: 15.01.2021).

References

1. Slyvkaya, M. M. (2018). *Vzaiemodiiia subiektiv okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha (administratyvno-pravovyi aspekt) [Interaction of subjects of environmental protection (administrative and legal aspect)]*: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnik», Lviv [in Ukrainian].
2. Leheza, Yu.O. (2018). *Administratyvno-pravovi zasady publichnoho upravlinnia u sferi vykorystannia pryrodnykh resursiv [Administrative and legal principles of public administration in the field of natural resources]*: avtoref. ... dys. doktora yurydychnykh nauk: 12.00.07. Zaporizkyi natsionalnyi universytet, Zaporizhzhia [in Ukrainian].
3. Yevstihnieiev, A.S. (2019). *Problemy pravovoho zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky u sferi spetsialnoho pryrodokorystuvannia v Ukraini [Problems of legal provision of ecological safety in the sphere of special nature use in Ukraine]*: dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.06. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian].
4. Khyzhnia, L.Ye. (2020). *Administratyvna vidpovidalnist za vchynennia pravoporushen u sferi zakhystu dovkillia v Ukraini [Administrative liability for committing offenses in the field of environmental protection in Ukraine]*: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Zaporizkyi natsionalnyi universytet, Zaporizhzhia [in Ukrainian].

5. Teremetskiy, V.I. (2014). Environmental protection in Ukraine: problems of legislative support [Environmental protection in Ukraine: problems of legislative support]. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 3, 210–218 [in Ukrainian].
6. *Dovkillia. Yurydychna entsyklopediia [Environment. Legal encyclopedia]* (1999): v 6 t. / redkol.: Yu.S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. K.: Ukr. entsykl., T. 2: D–Y [in Ukrainian].
7. *Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]* vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
8. *Tsili staloho rozvytku: Ukraina. Natsionalna dopovid [Sustainable Development Goals: Ukraine. National report]*. Retrieved from https://mepr.gov.ua/files/docs/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%A6%D0%A1%D0%A0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202017%20ukr.pdf [in Ukrainian].
9. *Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku [On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030 [On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030]: Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-VIII#Text* [in Ukrainian].
10. *Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku [On approval of the Concept of reforming the system of state supervision (control) in the field of environmental protection]: ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.09.2019 № 722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text* [in Ukrainian].
11. Kurylo, V., Duliba, Y., Kurylo, I., & Mushenok, V. (2020). Fiscal Policy Measures of Air Protection: Ukrainian Realities and the EU Experience. *European Journal of Sustainable Development*, 9(2), 315. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p315> [in English].
12. *Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia systemy derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha [On approval of the Concept of reforming the system of state supervision (control) in the field of environmental protection]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 31.05.2017 № 616-r. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80#Text* [in Ukrainian].
13. *Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020» [On the Strategy of Sustainable Development «Ukraine – 2020»]: ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 № 5/2015. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text* [in Ukrainian].
14. *Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 14, 2020 «On the National Security Strategy of Ukraine»]: ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 № 392/2020. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text* [in Ukrainian].
15. On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2020].

Стаття надійшла до редакції 10.02.2021.